

Okullarda
**Psikolojik
Danışma ve
Rehberlik**

Editör: Şerife IŞIK

Editör: Prof. Dr. Şerife IŞIK

OKULLARDA PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK

ISBN 978-625-7880-59-6

DOI 10.14527/9786257880596

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş. ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayineimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye’de kurulan **Turcademy.com** ve tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000’in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Eylül 2020, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
(0312 394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

*Salgın sürecinde büyük bir özveri ve fedakarlıkla
görev yapan sağlık çalışanlarına...*

ÖN SÖZ

Bilindiği gibi okul psikolojik danışmanlığı, psikolojik danışma alanındaki uzmanlık dallarından birisidir. İçinde bulunduğumuz yüzyıl öğrenciler için heyecan verici bir çağ olmakla birlikte her zamankinden daha fazla zorlukla karşılaşmaktadırlar. Bununla birlikte okullar öğrencileri akademik beceriler kadar daha hızlı değişime, henüz hayal edemediğimiz toplumsal engelleri aşmaya, farklı bakış açılarını anlamaya ve takdir etmeye, başkalarıyla birlikte yaşamaya ve çalışmaya ve duygularını yönetmeye hazırlamalıdır.

Herkesin ve her şeyin birbirleriyle bağlantılı olduğu günümüz dünyasında değişen öğrenci ihtiyaçları ve toplumsal ihtiyaçlar, eğitim ve okulla ilgili tutumlar doğal olarak okul psikolojik danışmanlığı mesleğini de etkilemektedir. Bu anlamda günümüz koşullarına uygun olarak okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik ihtiyaçlarımız ve okul psikolojik danışmanlarının karşılaşılabilecekleri güçlükler dikkate alınarak hazırlanan bu kitap; okul psikolojik danışmanlarının yeterli bilgi ve beceriye sahip olmalarını, öğrenci ihtiyaçlarına yönelik farklı uygulama örnekleri hakkında farkındalık kazanmalarını, yenilenen ve sürekli devam eden bir süreç olarak mesleki yeterliklerini geliştirmelerini destekleyecektir. Ayrıca bu kitabın okul psikolojik danışmanlarının mesleki gelişimlerine ve okulda yürütecekleri psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde farklı bakış açısı geliştirmelerinde; psikolojik danışman ve öğretmen adaylarının yetişmesine katkı sağlayacağını düşünüyoruz.

Kitap Hakkında

Kitabın *ilk bölümünde* bir meslek olarak psikolojik danışmanlık alanı ve okul psikolojik danışmanlığının tarihsel gelişimi ele alınırken, *ikinci bölümde* 21. Yüzyılda bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler ve değişimler sonucu ön plana çıkan psikolojik danışman yeterlikleri hakkında bilgi verilmiştir. *Üçüncü bölümde* okul PDR hizmetlerinin planlı ve programlı yürütülmesine odaklanan kapsamlı PDR program modeli açıklanmıştır. *Dördüncü ve beşinci bölümde* öğrencilerin akademik, sosyal duygusal ve kariyer gelişim alanları tartışılarak bu gelişim alanlarına yönelik okul düzeyinde yapılabilecek etkinliklere yer verilmiştir. *Altıncı bölümde* akademik, sosyal duygusal ve kariyer gelişim alanları dikkate alınarak okulöncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve yükseköğretimde psikolojik danışma ve rehberlik uygulamaları açıklanmıştır. Kitabın *yedinci bölümünde* öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamak ve uygun etkinlikleri içeren ortamlar hazırlayabilmek ve öğrencilerin kendini tanımasına katkı sağlamak amacıyla öğrenciyi tanıma teknikleri ele alınmıştır. *Sekizinci bölümde* öğrencinin gelişimine etki eden kişi ve kurumlar arasında işbirliğinin sağlanmasında ve bu kişilere/kurumlara sunulacak yardımlarda okul psikolojik danışmanlarının rol ve sorumlulukları işbirliği/koordinasyon çerçevesinde tartışılmıştır. *Dokuzuncu bölümde* psikolojik danışmanların en temel ve en ayırt edici etkinliği olan, aynı zamanda okul psikolojik danışmanlığı mesleğinin müdahale hizmetleri olarak bilinen bireysel psikolojik danışma ve grup süreçlerinden bahsedilmiştir. *Onuncu bölümde* öğrenci gelişim özellikleri ve ihtiyaçlarını temel alan çok boyutlu, önleyici ve iyi oluşu artıran çalışmalara yer verilirken; *on birinci bölümde* hızla değişen gündemleri paralelinde kriz oluşumlarına daha yatkın bir ortam haline gelen okullarda kriz öncesinde travmaya duyarlı okul iklimi oluşturma ve olası kriz anlarında takip edilecek müdahale planı geliştirme ile ilgili bilgiler ve örnek uygulamalar sunulmuştur. Kitabın son iki bölümünde

ise okul psikolojik danışma ve rehberlik uygulamaları ile ilgili karşılaşılabilecek sorunlar temel alınmıştır. Bu anlamda *on ikinci bölümde* sosyal kültürel bakış açısıyla farklı ihtiyaçlara sahip olan öğrenci profillerine yönelik kuramsal yaklaşımlara, müdahale önerilerine, okul ortamında farklılıkların ve çeşitliliklerin desteklenmesine yönelik uygulamalara yer verilmiş; *on üçüncü bölümde* ise okul psikolojik danışmanlarının karşılaştığı etik ve yasal konular ele alınmış, okul psikolojik danışmanlarına etik davranışlar konusunda yol gösterecek etik standartlar, etik karar verme modelleri, yönetmelikler ve yasalar hakkında bilgi verilmiştir.

Her bölümde kuramsal bilgilerin yanı sıra okuyucular için yararlı olacağı düşünülen ve ilgilerini çekecek videolar, araştırmalar, örnek olaylar ve uygulamalara yer verilmiş; bölüm sonlarına ise okuyucuların bölümle ilgili öğrendiklerini günlük yaşamda uygulayabilecekleri etkinlikler eklenmiştir.

Teşekkürler

Bugün bu kitabın sizlerle buluşması öncelikle bu birikimi bize sağlayan, ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarına öncülük eden ve yaygınlaşmasında emekleri olan çok kıymetli hocalarımız Prof. Dr. Muharrem Kepçeoğlu, Prof. Dr. Hasan Tan, Prof. Dr. Feriha Baymur, Prof. Dr. İbrahim Ethem Özgüven, Prof. Dr. Yıldız Kuzgun, Prof. Dr. Süleyman Doğan, Prof. Dr. Binnur Yeşilyaprak, Prof. Dr. Serdar Erkan *sayesinde olmuştur*, hocalarımıza minnettarlığımızı sunuyorum.

Bu kitap pek çok kişinin çabalarının bir ürünüdür. Öncelikle bu projede yer almayı kabul eden Prof. Dr. Aykut Ceyhan, Prof. Dr. Serap Nazlı, Prof. Dr. Özlem Kararırmak, Prof. Dr. Yasemin Yavuzer, Doç. Dr. Nursel Topkaya, Doç. Dr. Özlem Mutlu Tagay, Doç. Dr. Fulya Türk, Dr. Evrim Çetinkaya Yıldız, Dr. Mehmet Boyacı, Dr. Nazife Üzbe Atalay, Öğr. Gör. Seval Apaydın, Arş. Gör. Ümre Kaynak, Arş. Gör. Fatma Kocaayan ve Uzman Psikolojik Danışman Ece Gökmenoğlu hocalarıma özverili ve özenli çalışmaları için çoookook teşekkür ederim.

24 yıllık deneyimlerini tek tek benimle paylaşarak okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde karşılaşılan sorunlara yönelik bakış açımı genişleten, hak savunuculuğu ve alan savunuculuğundan asla ödün vermeyen okul psikolojik danışmanı sevgili Emin Bengühan Kiriş'e minnettarım, iyi ki yıllar sonra tekrar yollarımız keşişti. Sevgili lisans sınıf arkadaşlarım... 1996 Gazi Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik mezunları... Çocuklarımızın fotoğraflarını benimle paylaştığımız ve bu kitabın gerçek resimlerle anlamlı hale gelmesine katkıda bulunduğunuz için hepinize çok teşekkür ederim.

Ve kitabın gerek yapılandırma gerekse yazım ve yayın sürecinde ihtiyaç duyduğum her şeye hemen ulaşmamı sağlayan ve güler yüzünü hiç esirgemeyen Servet Sarıkaya'ya, kitabın hazırlanmasında ve yayınlanmasında emeği geçen tüm Pegem Yayınevi çalışanlarına teşekkürler.

Editör

Prof. Dr. Şerife IŞIK

Bölümler ve Yazarları

Editör: Prof. Dr. Şerife IŞIK

- 1. Bölüm: Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanına Giriş**
Prof. Dr. Yasemin YAVUZER
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3061-4615
- 2. Bölüm: 21. Yüzyıl Psikolojik Danışman Yeterlilikleri**
Doç. Dr. Nursel TOPKAYA
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8469-9140
- 3. Bölüm: Okullarda PDR Programı Tasarlama**
Prof. Dr. Serap NAZLI
Ankara Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8875-7926
- 4. Bölüm: Gelişim Alanlarına Göre PDR Hizmetleri**
Öğr. Gör. Seval APAYDIN
Akdeniz Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5684-1541
- 5. Bölüm: Öğrenim Kademelerine Göre PDR Hizmetleri**
Doç. Dr. Fulya TÜRK
Gaziantep Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4999-9594
- 6. Bölüm: Farklı Öğretim Kademeleri için Örnek Etkinlikler ve Vakalar**
Öğr. Gör. Seval APAYDIN
Akdeniz Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5684-1541
- 7. Bölüm: Öğrenciyi Tanıma**
Prof. Dr. A. Aykut CEYHAN
Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0174-3642
- 8. Bölüm: İşbirliği ve Konsültasyon**
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BOYACI
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6980-4857

9. Bölüm: Psikolojik Danışma ve Grup Süreçleri

Doç. Dr. Özlem MUTLU TAGAY

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9821-5960

Arş. Gör. Fatma KOCAAYAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6150-9391

10. Bölüm: Önleyici PDR Hizmetleri

Prof. Dr. Şerife IŞIK

Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5184-8218

Arş. Gör. Ümre Kaynak

Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4999-9594

11. Bölüm: Okullarda Kriz Danışmanlığı

Prof. Dr. Özlem Kararırmak

Bahçeşehir Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6101-4463

Uzman Psikolojik Danışman Ece Gökmenoğlu

MEB

ORCID No: 0000-0002-5184-9739

12. Bölüm: Farklı İhtiyaçları Olan Öğrenciler

Dr. Öğr. Üyesi Nazife ÜZBE ATALAY

Başkent Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6637-5855

13. Bölüm: Okul Psikolojik Danışmanlığında Meslek Etiği

Dr. Öğr. Üyesi Evrim ÇETİNKAYA YILDIZ

Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-5924-3136

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
Bölümler ve Yazarları	vii

BÖLÜM 1 **Psikolojik Danışma ve Rehberlik** **Alanına Giriş**

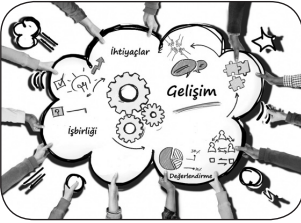
Giriş	3
Psikolojik Danışma Nedir?.....	3
Bir Meslek Olarak Psikolojik Danışmanlık	6
Psikolojik Danışmanlık Uzmanlık Alanları	9
Okul Psikolojik Danışmanlığı	10
Mesleki Kimlik.....	18
Örgüt ve Personel.....	22
Günümüzde Okul Psikolojik Danışmanlığı Mesleği ile İlgili Sorunlar	25
Uygulamalar	30
Değerlendirme Soruları	31
Kaynakça	31

BÖLÜM 2

21. Yüzyıl Psikolojik Danışman Yeterlilikleri

Giriş	37
Kişisel ve Mesleki Gelişim.....	40
Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterliliği	41
Sosyal Adalet ve Hak Savunuculuğu.....	43
Hesap Verebilirlik.....	47
Teknoloji Kullanımı.....	49
İşbirliği ve Takım Çalışması	50
Araştırma.....	51
Liderlik.....	53
Uygulamalar	55
Değerlendirme Soruları	55
Kaynakça	56

BÖLÜM 3

Okullarda PDR Programı Tasarlama

Giriş	63
Geleneksel Rehberlik ve Gelişimsel Rehberlik.....	63
Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı Nedir?	67
Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programının Öğeleri.....	70

Eğitim Kurumlarında KGRP Tasarım Süreci	72
KGRP’de Beş Ana Müdahale	74
Uygulamalar	77
Değerlendirme Soruları	78
Kaynakça	78

BÖLÜM 4

Gelişim Alanlarına Göre PDR Hizmetleri

Giriş	81
Üç Gelişim Alanı: Akademik, Sosyal-Duygusal ve Kariyer Gelişimi	82
Okul PDR Hizmetleri Müdahale Düzeyleri	85
Akademik Gelişim	87
Sosyal-Duygusal Gelişim.....	92
Kariyer Gelişimi	97
Uygulamalar	101
Değerlendirme Soruları	102
Kaynakça	103

BÖLÜM 5

Öğrenim Kademelerine Göre PDR Hizmetleri

Giriş	107
Okul Öncesinde PDR Hizmetleri.....	109
İlkokulda PDR Hizmetleri.....	116
Ortaokulda PDR Hizmetleri	123
Ortaöğretimde PDR Hizmetleri	129
Yükseköğretimde PDR Hizmetleri	135
Uygulamalar	143
Değerlendirme Soruları	143
Kaynakça	144

BÖLÜM 6

Farklı Öğretim Kademeleri için Örnek Etkinlikler ve Vakalar

Giriş	148
Sınıf Rehberlik Etkinlikleri.....	148
İlkokulda Sınıf Rehberlik Etkinlikleri	150
Ortaokulda Sınıf Rehberlik Etkinlikleri.....	157

Lisede Sınıf Rehberlik Etkinlikleri	164
Vaka Örnekleri	175
Kaynak Önerileri	178
Kaynakça	180

BÖLÜM 7 Öğrenciyi Tanıma

Giriş	185
Gelişimsel Süreç Bağlamında Öğrenci.....	186
Öğrenciyi Tanıma İhtiyacı.....	187
Öğrenciyi Tanıma Sürecinde Temel İlkeler	191
Öğrenci Tanıma Teknikleri	193
Test Teknikleri.....	193
Testdışı Teknikler	198
Öğrencileri Tanımadaki E-Okul Hizmetleri	215
Uygulamalar	219
Değerlendirme Soruları	221
Kaynakça	221

BÖLÜM 8 İşbirliği ve Konsültasyon

Giriş	225
Konsültasyon Nedir?.....	228
Konsültasyonun Aşamaları	233
Konsültasyon Modelleri.....	235
Konsültasyon ve Etik	237
Ebeveynler ile Konsültasyon ve İşbirliği	237
Okul Yönetimi İle Konsültasyon ve İşbirliği.....	239
Öğretmenlerle İşbirliği ve Konsültasyon	240
Uygulamalar	242
Değerlendirme Soruları	242
Kaynakça	243

BÖLÜM 9 Psikolojik Danışma ve Grup Süreçleri

Giriş	247
Psikolojik Danışma Hizmeti	247
Psikolojik Danışmanın Temel İlke ve Özellikleri	249
Psikolojik Danışma Süreci.....	251
Okullarda Psikolojik Danışma Hizmetleri	254

Grup Süreçleri	255
Uygulamalar	264
Değerlendirme Soruları	264
Kaynakça	264

BÖLÜM 10

Önleyici PDR Hizmetleri

Giriş	269
Önleyici Müdahale Kavramı	270
Önleyici Psikolojik Danışma ve Rehberlik	271
İyi Oluş.....	273
Pozitif Eğitim.....	277
Önleyici Hizmetler Kapsamında Pozitif Eğitim Uygulamaları	279
Yaşam Becerileri	279
21. Yüzyıl Becerileri	283
Pozitif Genç Gelişimi	286
Karakter Güçleri ve Erdemler	289
Uygulamalar	295
Değerlendirme Soruları	297
Kaynakça	297